

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

ДИПЛОМСКИ РАД

ТЕМА: НУЖНА ОДБРАНА КАО ОСНОВ ИСКЉУЧЕЊА
ПРОТИВПРАВНОСТИ У СРПСКОМ ПРАВУ

Ментор: проф. др Младен Милошевић

Кандидат: Срето Крстић, 341/13

Београд, септембар, 2017.

САДРЖАЈ

У В О Д	3
1. НАСТАНАК И РАЗВОЈ ИНСТИТУТА НУЖНЕ ОДБРАНЕ	4
1.1. НУЖНА ОДБРАНА ПО ПРИРОДНОМ ПРАВУ	4
1.2. НУЖНА ОДБРАНА У РИМСКОМ ПРАВУ	4
1.3. НУЖНА ОДБРАНА У ГЕРМАНСКОМ ПРАВУ	5
2. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У СРПСКОМ ПРАВУ	7
2.1. НУЖНА ОДБРАНА ПО ДУШАНОВОМ ЗАКониКУ	7
2.2. НУЖНА ОДБРАНА У КАРАЂОРЂЕВОМ ЗАКониКУ	7
2.3. НУЖНА ОДБРАНА ПО КАЗНИТЕЛНОМ ЗАКониКУ ИЗ 1860. ГОДИНЕ	8
2.4. НУЖНА ОДБРАНА ПО КРИВИЧНОМ ЗАКониКУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ	9
2.5. НУЖНА ОДБРАНА ПО КРИВИЧНОМ ЗАКониКУ ИЗ 1948. ГОДИНЕ	9
2.6. НУЖНА ОДБРАНА ПО КРИВИЧНОМ ЗАКОНУ СФРЈ ОД 1977. ГОДИНЕ	11
3. ПРИКАЗ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У ПРАВИМА ДРЖАВА У РЕГИОНУ	12
3.1. ПРИКАЗ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У ХРВАТСКОМ ПРАВУ	12
3.2. ПРИКАЗ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У ПРАВУ ЦРНЕ ГОРЕ	12
3.3. ПРИКАЗ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У ПРАВУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	13
4. НУЖНА ОДБРАНА	14
4.1. ПОЈАМ НУЖНЕ ОДБРАНЕ	14
4.2. ЕЛЕМЕНТИ НУЖНЕ ОДБРАНЕ	15
4.2.1. ПОЈАМ НАПАДА	15
4.2.1.1. УСЛОВИ НАПАДА	16
4.2.2. ПОЈАМ ОДБРАНЕ	17
4.2.2.1. УСЛОВИ ОДБРАНЕ	18
4.3. СУДСКЕ ОДЛУКЕ КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА НУЖНУ ОДБРАНУ	20
5. ПРЕКОРАЧЕЊЕ НУЖНЕ ОДБРАНЕ	23
5.1. ПОЈАМ ПРЕКОРАЧЕЊА НУЖНЕ ОДБРАНЕ	23
5.2. РАЗДРАЖЕНОСТ И ПРЕПАСТ КАО АФЕКТИВНА СТАЊА	24
5.3. СУДСКЕ ОДЛУКЕ КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА ПРЕКОРАЧЕЊЕ НУЖНЕ	

ОДБРАНЕ	26
6. ПУТАТИВНА НУЖНА ОДБРАНА	28
6.1. ПОЈАМ ПУТАТИВНЕ НУЖНЕ ОДБРАНЕ.....	28
6.2. ПРИМЕР КОЈИ СЕ ОДНОСИ НА ПУТАТИВНУ НУЖНУ ОДБРАНУ	28
ЗАКЉУЧАК.....	30
ЛИТЕРАТУРА.....	31

У В О Д

Институт нужне одбране се може посматрати као механизам, или један од механизма, заштите потенцијално окривљеног с обзиром на то да је уско повезан са начелом материјалне истине које увек води праведном решењу. Нужна одбрана, као таква, неспорна је по својој садржини, али то не важи и за њене границе те се њиховом преиспитивању мора приступити веома озбиљно. Овај институт је актуелан у судској пракси, посебно када је реч о делима против живота и тела. Такође, један је од најстаријих института кривичног права. Она је основ који искључује постојање кривичног дела па због тога они који се баве тумачењем и применом правних норми треба да обрате нарочиту пажњу када се учинилац кривичног дела позива на право на нужну одбрану. Тада постоји могућност погрешне примене, али и опасност од злоупотребе овог института.

Неопходно је, када су за то у целости испуњени услови, признати право на нужну одбрану лицу, односно учиниоцу дела које је у закону предвиђено као кривично дело, које се на њу позива, јер се на тај начин гарантује правна сигурност и поштује одређени правни стандард. Уско повезано са институтом нужне одбране јесте прекорачење нужне одбране, које сходно кривичноправним одредбама представља основ за блаже кажњавање, односно, основ за ослобођење од казне, уз испуњење прописаних услова. Неопходно је поменути и путативну нужну одбрану, која је садржински повезана са институтом нужне одбране, али се суштински разликује.

Циљ рада је да и они који нису упознати с тим како је институт нужне одбране регулисан у позитивном праву то сазнају и да читајући схвате суштину и значај овог института у кривичноправном законодавству.

1. НАСТАНАК И РАЗВОЈ ИНСТИТУТА НУЖНЕ ОДБРАНЕ

1.1. НУЖНА ОДБРАНА ПО ПРИРОДНОМ ПРАВУ

Теорија природног права настала је у Грчкој, а затим је пренета и развијена у Риму. Ова теорија, као што је познато, полази од чињенице да човек самим рођењем стиче право на живот и његово одржавање. Тако би сваки напад на живот и угрожавање егзистенције значио неправу. На основу ове тезе произлази закључак да свако има право на одбрану. Дакле, када посматрамо институт нужне одбране са аспекта природног права можемо закључити да ту долази до сукоба права са неправом.

Томас Хобс, енглески филозоф у свом делу Левијатан даје дефиницију природног права: „Природно право, које писци обично називају *ius naturale*, јесте слобода што је сваки човек има да сопственим моћима служи онако како сам жели за одржање сопствене природе, што ће рећи сопственог живота, па стога и слобода да чини све оно што по свом расуђивању и разуму сматра најпогоднијим средством за ту сврху. Природни закон, *lex naturalis*, јесте извешан пропис или извесно опште правило до кога се разумом дошло, а по коме је забрањено човеку да чини оно чиме се уништава живот или се одузимају средства за одржање живота и да пропушта оно чиме би, по његовом мишљењу, живот најбоље могао да се одржи. Право и закон, *ius* и *lex*, треба разликовати, зато што се право састоји у слободи да се што чини или да се од тога уздржи, док закон наређује и обавезује на једно од тога, тако да се закон и право разликују као што се разликују обавеза и слобода, што у једној истој ствари не може истовремено да постоји.“¹

---

¹ Томас Хобс, Левијатан, Београд, 1961, стр. 111.

1.2. НУЖНА ОДБРАНА У РИМСКОМ ПРАВУ

Римско право не садржи дефиницију института нужне одбране, јер су римски правници били практичари несклони дефинисању појмова. Како је у римској држави била регулисана нужна одбрана можемо закључити на основу мишљења угледних правника, јер су она у Риму била извор права. Касије пише: „Силом силу одбити слободно је“. „Против опасности природни разум допушта бранити се“, „Vim vi repellere licet“ – „Допуштено је силу одбити силом“, „Ако си нападнут имаш право да се браниш.“ – су неки од цитата угледних правника, који говоре о нужној одбрани. Цицерон о њој каже следеће: „Судије, постоји, наима, овај не писани него рођени закон, којег нисмо научили, примили, прочитали, него смо га из саме природе побрали, упили, попримили, за којег нисмо учени него створени, не припреманим него прожети њиме: ако наш живот западне у неке засаде, у насиље или буде изложен стрелама разбојника, спасења. Тамо где постоји насиље закони ћуте и не захтевају да се на њих чека у прилици када ономе који би чекао њихову правичност непосредно прети трпљење неправичности.“

Римско право је признавало право на нужну одбрану уколико се њоме одбијао противправан напад и ако је интезитет одбране био у сразмери са нападом. Било је потребно да одбрана траје онолико колико траје напад. Оно је признавано и у случају напада на личност и у случају напада на имовину. Такође, на основу доступних података се може закључити да је нужна одбрана била дозвољена и у случају напада на углед, част и достојанство. Било је, на пример, дозвољено мужу да лиши живота љубавника своје жене ако га ухвати на делу. Робови у Риму нису имали право на нужну одбрану.

1.3. НУЖНА ОДБРАНА У ГЕРМАНСКОМ ПРАВУ

Германско право је признавало свакоме чије је право повређено или угрожено улогу „делиоца правде и извршитеља“. У германском праву је нарочито била заштићена имовина. Тако је власник украдене ствари могао лицу које је у бекству с украденом ствари одузети живот. Постојала је могућност лишити живота лице које би причинило штету на вођу и

поврћу. Учишилац убиства, да би се позвао на нужну одбрану, требало је само да на главу убијеног стави два новчића. Наравно, овакав однос се није могао дуго одржати, јер се такво поступање не би могло оправдати правом на нужну одбрану.

Германско право је признавало право на нужну одбрану приликом заштите части, с тим што је и таква заштита била сувише строга и непримерена. Наиме, лицу које ухвати браколомника на делу било је дозвољено да га лиши живота.

Оно што је карактеристично за германско право је то да није важило правило према којем је нужна одбрана дозвољена ако се од себе или другог одбија противправан напад. Напад се могао одбити само уколико је био усмерен на одређен круг сродника. Временом је извршена рецепција римског права чији су принципи били прихватљивији, с тим што је тај процес текао веома споро. Ово право је познавало и прекорачење нужне одбране, нпр. није било дозвољено лишити живота лопова који је дозивао у помоћ.

2. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У СРПСКОМ ПРАВУ

2.1. НУЖНА ОДБРАНА ПО ДУШАНОВОМ ЗАКОНИКУ

Душанов законик, који је донет 1349., а допуњен 1354. године, садржи и одредбе из области кривичног права. О нужној одбрани говори члан 86: „Где се обрете убиство, онзи, који-но буде зарвал, да јест крив, ако се и убије.“ Виновник своје смрти је нападач и он „јест крив“. „Чланом овим се изриче да је за убиство крив онај који је заподенуо, па макар он сам и погинуо“²

У Душановом законнику нема других одредби које говоре о нужној одбрани. Због тога се намеће питање да ли је нужна одбрана дозвољена само када је у питању напад на живот нападнутога или је дозвољена и кад је у питању заштита других вредности, на пример имовине. Неки аутори, тумачећи читав законик и начин на који је исти написан, сматрају да је нужна одбрана допуштена у заштити свих права.

2.2. НУЖНА ОДБРАНА У КАРАЂОРЂЕВОМ ЗАКОНИКУ

Карађорђево законик се односи на период од 1804. године, дакле, од Првог српског устанка, до 1814. године. За Карађорђево законик је спорно питање када је донет и да ли је уопште био у примени. Члан 18. прописује: „Који би убио човека својевољно, а онај није на њега пушку потегао, и осведочи се чисто, осуђује се да се стреља и потом обеси.“ На основу овог члана се да закључити да је нужна одбрана била дозвољена. Одредба гласи негативно, јер каже да „онај који није на њега пушку потегао“ није нападач, што значи да је учинилац убиства кривично одговоран, а ако је потегао пушку онда је нападач па нападнути није кривично одговоран ако при одбрани лиши живота нападача.

Право на нужну одбрану било је дозвољено при сваком нападу, без обзира на то да ли је нападач угрозио живот другог лица пушком или неким другим средством. Овај пропис,

---

² Стојан Ковачевић, Законик Стефана Душана цара српског, Лирика, Београд, 2004.

слично члану 86 Душановог законика, дозвољава да се нужном одбраном заштите сва правна добра.

2.3. НУЖНА ОДБРАНА ПО КАЗНИТЕЛНОМ ЗАКОНИКУ ИЗ 1860. ГОДИНЕ

Казнителни (Криминални) законик који је донет 1860. године је познавао институт нужне одбране. Члан 54. овог законика гласи: „Ни онај неће бити крив, нити ће се казнити, који што учини у нужној одбрани, тј. у оноликој, без колико не би могао одбранити себе или другог од постојећег незаконитог напада нечијег. Ако би се ко у таквој одбрани препао тако, да би из страха учинио више, него што је за одбрану нужно било, ни за то се неће казнити“. Ова одредба је донета 29. марта 1860. године. Након измена из 1861. године она гласи: „Ни онај неће бити крив, нити ће се казнити, који што учини у праведној нужној одбрани. Праведна нужна одбрана само ће се онда узети, ако се по лицу, времену, месту, начину напада или по другим обстојателствима са основом узети може, да се учинитељ само нужном одбраном послужио да противзаконито нападање на свој или другог живот, слободу или имање одбије; или да је он само из препасти, страха или плашње, границе нужне одбране прекорачио, и више учинио, него је за одбрану нужно било. Овакво прекорачење границе може се по качеству опстојателства и као казнимо дело из нехата учињено казнити по параграфима 158. и 180.“

Нужна одбрана је била дозвољена ако је у питању „незаконит напад“ односно противправни напад. „Ако би се ко у нужној одбрани препао тако, да би из страха учинио више него што је за одбрану нужно било, ни за то се неће казнити“, ова одредба говори исто што и позитивноправна одредба о прекорачњеу граница нужне одбране услед јаке препасти или раздражености изазване нападом. Нужна одбрана, пре измена, је била дозвољена уколико је у питању напад на личност лица које се брани или одбрана другог лица. Након измене, објекти кривичноправне заштите су и слобода и имовина.

2.4. НУЖНА ОДБРАНА ПО КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Законска дефиниција нужне одбране Кривичног законика из 1929. године подсећа на одређење нужне одбране у позитивном праву Републике Србије. Она је у кривичном законодавству Краљевине Југославије била одређена одредбом која се налази у члану 24: „Оно дело које неко учини у нужној одбрани, није противправно. Нужна одбрана је она одбрана која је потребна да се од себе или кога другог одбије истовремени противправни напад.³ Ако учинилац прекорачи границе нужне одбране суд му може ублажити казну по слободној оцени, а неће га казнити ако је он ово прекорачење учинио услед јаке раздражености, препасти или страха. Нападнути није дужан избегавати напад.“

Из наведене одредбе произлази да дело које је у закону предвиђено као кривично дело није кривично дело ако је учињено у нужној одбрани, јер она искључује противправност. Објект заштите је личност, односно телесни интегритет лица које одбија напад од себе или од другог, док се право на нужну одбрану ради заштите других вредности не помиње, као што је то учињено у КЗ из 2006. године („...од свог добра или добра другог одбије...“). Ово право припада лицу које од себе или другог лица одбија противправни напад док тај напад траје или ако такав напад непосредно предстоји.

2.5. НУЖНА ОДБРАНА ПО КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ ИЗ 1948. ГОДИНЕ

Члан 14. Кривичног законика (општи део) који је ступио на снагу 1948. године. говори о нужној одбрани:

- Нема кривичне одговорности за дело учињено у нужној одбрани.
- Нужна одбрана је такво одбијање истовременог противправног напада које је неопходно потребно ради заштите народне власти, личности и права лица које се брани или личности и права неког другог.

---

³ Милић Томановић, Нужна одбрана и крајња нужда, Службени лист СРЈ, Београд 1995, стр. 28.

- За кривично дело учињено прекорачењем граница нужне одбране учинилац може бити блаже кажњен, а кад је ово прекорачење учињено услед раздражљивости или препасти, може бити и ослобођен казне.

Услови који се односе на напад су:

- ✓ Напад мора бити истовремен - напад је истовремен када је започео или када непосредно предстоји, нпр. лице А замахне ножем на лице Б, или кад се лице А маши ножа да би повредио лице Б.
- ✓ Напад мора бити противправан.
- ✓ Напад може бити управљен против народне власти или против личности и права лица које се брани или личности и права неког другог.

Специфичност овог КЗ-а јесте напад управљен против народне власти који обухвата напада на друштвено и државно уређење, напад на представнике власти, државне установе, државна предузећа и на општенародну имовину. Законик не ограничава права која се могу штитити нужном одбраном, те тако то може бити право власништва, слобода, часта итд.

- ✓ Напад мора бити стваран.

Дело је учињено у нужној одбрани онда када је напад уистину постојао, а не када је он постојао само у свести онога који се позива на право нужне одбране. Нпр. не постоји нужна одбрана када неко удари мирног пролазника неосновано држећи да га овај напада.

У оваквим случајевима тзв. уображене одбране, кривична одговорност се процењивала на основу тога да ли је особа која се позива на нужну одбрану била у стварној заблуди.⁴ Уколико се учинилац налазио у стварној заблуди није био кривично одговоран, а ако је до заблуде дошло услед нехата, учинилац дела би био одговоран за кривично дело извршено из нехата.

---

⁴ Коментар општег дела кривичног законика, издање „Архива за правне и дрштвене науке“ Београд, 1948, стр. 72.

2.6. НУЖНА ОДБРАНА ПО КРИВИЧНОМ ЗАКОНУ СФРЈ ОД 1977. ГОДИНЕ

Члан 9. Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије који је ступио на снагу 1. јула 1977. године говори о нужној одбрани:

- Није кривично дело оно дело које је учињено у нужној одбрани.
- Нужно је она одбрана која је неопходно потребна да учинилац од себе или другог одбије истовремени противправни напад.
- Учинилац који је прекорачио границе нужно одбране може се блаже казнити, а ако је прекорачење учинио услед јаке раздражености или препасти изазване нападом, може се ослободити од казне.⁵

Појам нужно одбране је постављен веома рестриктивно. Право на нужно одбрану је ограничено на одбијање истовременог противправног напада на своју личност или на личност другог лица. За одбијање напада захтевана је сразмерност, односно, да је за одбијање напада таква одбрана била неопходна. Док је код прекорачења граница нужно одбране предвиђено блаже кажњавање, код прекорачења граница услед јаке раздражености или препасти изазване нападом учинилац се могао ослободити казне. У оба случаја кривично дело постоји, али се разлика види на плану кажњавања.

---

⁵ Коментар кривичног закона СФРЈ, издање „Савремена администрација“ Београд, 1977, 51.стр.

3. ПРИКАЗ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У ПРАВИМА ДРЖАВА У РЕГИОНУ

3.1. ПРИКАЗ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У ХРВАТСКОМ ПРАВУ

Нужну одбрану у хрватском праву регулише Казнени закон, објављен у „Народним новинама“ 2011. године, у трећој глави која носи назив „казнено дјело“, у члану 21. који има четири става.

ПРВИ став каже да је „искључена протиуправност дјела почињеног у нужној одбрани“. Као и код нас, према одредбама КЗ-а из 2006. године, и у Хрватској нужна одбрана искључује противправност па самим тим и постојање кривичног дела.

ДРУГИ став износи законску дефиницију нужне одбране и каже да је то „она одбрана која је пријекно потребна да се од себе или другог одбије истодобни или изравно предстојећи противправни напад“.

ТРЕЋИ став говори о прекорачењу граница нужне одбране . Прекорачење нужне одбране, као и у нашем праву, и у хрватском праву представља факултативни основ за ублажавање казне.

ЧЕТВРТИ став каже да није крив онај ко прекорачи границе нужне одбране услед „испричиве јаке препасти проузрочене нападом“. У Србији прекорачење извршено услед јаке препасти или раздражености изазване нападом може водити до ослобођења од казне.

3.2. ПРИКАЗ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У ПРАВУ ЦРНЕ ГОРЕ

Нужну одбрану у праву Црне Горе регулише Кривични законик Црне Горе, објављен у „Службеном листу РЦГ“ 2003. године, у другој глави која носи назив „кривично дјело“, у члану 10. који има три става.

ПРВИ став каже да оно дело које је учињено у нужној одбрани није кривично дело. Дакле, то јесте дело које је у закону предвиђено као кривично дело, али због тога што је нужна одбрана искључила противправност нема кривичног дела.

ДРУГИ став даје законску дефиницију нужне одбране - „нужна је она одбрана која је неопходно потребна да учинилац од свог добра или добра другог одбије истовремен или непосредно предстојећи противправан напад“. Док КЗ Црне Горе у законској дефиницији садржи и „непосредно предстојећи“ напад, он се у КЗ Србије из 2006. године не помиње, већ се сматра да истовремени напад постоји и онда када „напад непосредно предстоји“.

ТРЕЋИ став говори о прекорачењу граница нужне одбране. У случају прекорачења, учинилац се може блаже казнити, а уколико је прекорачење учињено услед јаке раздражености или препасти изазване нападом, може се ослободити од казне. У оба случаја постоји само могућност, факултативни основ за ублажавање или ослобођење од казне, али не и обавеза.

3.3. ПРИКАЗ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У ПРАВУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Нужну одбрану у праву Босне и Херцеговине регулише Кривични закон Босне и Херцеговине, објављен у „Службеном гласнику БиХ“ 2003. године, у петој глави која носи назив „кривично дјело“, у члану 24. који има три става.

ПРВИ став каже да није кривично дело оно дело које је учињено у нужној одбрани.

ДРУГИ став даје законску дефиницију нужне одбране која гласи „нужна је она одбрана која је неопходно потребна да учинитељ од себе или другог одбије истовремени или директно предстојећи протуправни напад, а која је сразмјерна нападу“.

ТРЕЋИ став говори о прекорачењу граница нужне одбране. Као и у кривичноправном законодавству у реиону, у случају прекорачења граница нужне одбране, кривично дело постоји, али се учинилац може блаже казнити. Уколико је прекорачење учинио због јаке раздражености или страха изазваног нападом може се и ослободити од казне.

4. НУЖНА ОДБРАНА

4.1. ПОЈАМ НУЖНЕ ОДБРАНЕ

Законска дефиниција из Кривичног законика Републике Србије који је ступио на снагу 2006. године. Нужна је она одбрана која је неопходно потребна да учинилац од свог добра или добра другог одбије истовремен противправан напад (члан 19. став 2. КЗ). Примена овог института је актуелна од римског права па до данас. Иако је дефиниција јасна и прецизна и иако је овај институт дуго у употреби, његова примена није једноставна. Оно што је спорно, и што задаје муке у решавању случајева, када је у питању нужна одбрана јесу њене границе.

Нужна одбрана је један од основа који искључују противправност па самим тим и постојање кривичног дела: није кривично дело, оно дело које је учињено у нужној одбрани (члан 19. став 1. КЗ). Општи појам кривичног дела има своје елементе. Да би кривично дело постојало неопходно је испуњење свих елемената. У случају нужне одбране, дело постоји, оно јесте предвиђено у закону као кривично (испуњено је биће кривичног дела), али оно није противправно те стога нема кривичног дела.

Држава, која је највиша организација у једном друштву, поседује монопол физичке принуде и као таква има право и дужност да штити субјективна права грађана и друге правне вредности од напада појединаца којима се те вредности угрожавају или повријеђују. Међутим, пре свега, због фактичке немогућности, држава, односно, њени надлежни органи нису увек у могућности да пруже заштиту нападнутим добрима. Нужна одбрана је одбрана права пред неправом, без обзира на које је добро уперен напад. Одатле следи и начело да се од нападнутог не сме тражити да се спаси бекством (*turpis fuga* срамотан бег), јер би то представљало уступање права пред неправом. Нужна одбрана треба да буде прикладна, нужна, адекватна и најблажа.

Нападнути има право како на дефанзивну одбрану, тако и на офанзивну, с тим што се од њега очекује да у највећој мери, колико је то могуће, штеди нападача и његова добра.

Тако се од нападнутог који се брани ватреним оружјем захтева да нападача гађа у невиталне делове тела (нпр. у ноге). У случају физичког напада очекује се да нападнути

процени физичку снагу нападача па у складу с тим одабере прикладно средство за одбијање напада. „Ако нападнутом стоје на располагању више различитих, али погодних средстава одбране, нападнути треба да употреби оно средство које је најмање опасно или штетно, разуме се уколико нападнутом стоји на располагању време за избор средстава.“⁶ Институт нужне одбране значи и одбрану правног поретка у ситуацијама када држава није у могућности да интревенише. „Свака нужна одбрана представља заштиту правног поретка (...) Сваким предузимањем неке радње у склопу нужне одбране учинилац стаје и у одбрану правног поретка.“⁷

4.2. ЕЛЕМЕНТИ НУЖНЕ ОДБРАНЕ

4.2.1. ПОЈАМ НАПАДА

Нужна одбрана има два елемента: напад и одбрану. Напад је радња, односно, деловање човека које је усмерено на угрожавање или повреду неког правом заштићеног добра. У правилу напад се врши активним деловањем нападача тј. чињењем. Међутим, могуће су ситуације кад се напад врши и нечињењем. Пропуштање код неправих кривичних дела нечињења представља напад па је дозвољено одбијање тог напада у нужној одбрани (нпр. дозвољено је силом принудити мајку да нахрани и негује новорођенче које је ускраћивањем хране и неге хтела да убије). С тим у вези поставља се питање да ли је остварива нужна одбрана при нападу који се врши нечињењем. Наиме, и у случају кад се напад врши чињењем, нужна одбрана не мора увек бити остварена, а разлог томе су различите околности под којима се напад одвијао. Објект напада може бити свако правно добро и не постоје ограничења у погледу врсте и вредности добра.

Напад мора бити конкретан и стваран, у супротном би се радило о путативној нужној одбрани. Напад мора бити и противправан, односно у супротности са правним нормама. Нужна одбрана није допуштена против напада који је правно основан, нпр. приликом

---

⁶ Коментар кривичног закона СФРЈ, Савремена администрација, Београд, 1978, стр.55.

⁷ Проф. др Клаус Роксин, Злостављање у правној држави - случај Дашнер у Немачкој, Институт за упоредно право, Београд, 2008, стр 17.

лишавања слободе, уколико службено лице поступа у оквиру својих законских овлашћења. Нужна одбрана је допуштена и у случају ако је нападнути скривио напад. Међутим, нужна одбрана не би била дозвољена у случају провоцираног напада (нпр. уколико је нападнути провоцирао напад вређањем).

4.2.1.1. УСЛОВИ НАПАДА

„Услови напада су да је напад: 1) понашање човека, 2) уперен против правом заштићеног добра, 3) противправан, 4) истовремен и 5) стваран“.⁸

1. Напад је противправна радња коју предузима човек. У правилу, напад се врши чињењем. Изузетно, напад се може вршити и нечињењем односно пропуштањем оних лица која су обавезна на одређено понашање (нпр. мајка неће да храни дете).
2. Затим, напад мора бити уперен против било којег правног добра или интереса. Закон не наводи која правна добра могу бити предмет напада, али се посредно може закључити да се под правним добрима подразумевају пре свега живот, телесни интегритет, имовина и др.
3. Противправан је онај напад који је противан позитивним правним нормама. Такође, противправан је онај напад који није предузет на основу законског овлашћења. Нужна одбрана није дозвољена против службеног лица које делује у оквиру свог овлашћења. Међутим, кад службено лице прекорачи своја овлашћења, тада поступа противправно па тада нападнути има право на нужну одбрану. Напад се схвата објективно, дакле без утицаја је да ли код нападача постоји свест о противправности напада. Напад се сматра противправним и онда кад га је нападнути скривио.⁹ Уколико би нападнути својим поступцима свесно изазвао напад како би повредио нападача или његово добро, или испровоцирао одређену реакцију нападача, у таквој ситуацији нападнути нема право на нужну одбрану. Подразумева се да је у таквом случају неопходно утврдити кривицу нападнутог.
4. Услов напада је истовременост, која треба да постоји све док напад траје, а то значи све док не престане, као и онда када напад непосредно предстоји. Истовремени напад

---

⁸ Зоран Стојановић, Кривично право-општи део, XI издање, Правна књига, Београд, 2014, стр. 147.

⁹ Милић Томановић, Нужна одбрана и крајња нужда, Службени лист СРЈ, Београд, 1995, стр.45.

и напад који непосредно предстоји су изједначени. Одатле следи да „евентуални будући напад“¹⁰ не испуњава услов истовремености или непосредно предстојећег напада. Према томе, право на нужну одбрану је допуштено када постоји временско подударње напада и одбране. Кад је нападнути угрожен, односно неком његовом добру прети опасност од стране нападача, тада треба да наступи и одбрана. Дакле, кад настане опасност испуњава се услов истовремености. Међутим, питање постојања и престанка опасности суд цени у зависности од околности које постоје у сваком конкретном случају. Нападнути има право на одбрану све док постоји опасност. Кад престане напад односно опасност мора престати и одбрана. У супротном би се радило о освети нападнутог која би довела до прекорачења границе нужне одбране. Римско право је сматрало освету недопуштеном, о чему говори и овај цитат - боље је у помоћ притећи на време него се касније осветити (*melius enim est occurrere in tempore, quam post exitam vindicare*).

5. Потребно је да напад буде стваран. Неки од карактеристичних примра стварних напада постоје приликом тренутка напада на живот, телесни интегритет и имовину другог. Уколико неко услед стицаја околности погрешно уобрази да је нападнут радило би се о путативној нужној одбрани о којој ће бити више речи у шестом поглављу.

4.2.2. ПОЈАМ ОДБРАНЕ

Одбрана је радња која је усмерена на спречавање, отклањање или одбијање напада. Одбијање напада се остварује угрожавањем или повредом неког нападачевог правног добра, јер уколико нема те повреде не би било ни нужне одбране у кривичноправном смислу.¹¹ Радња која представља одбијање напада мора бити усмерена против нападача односно неког нападачевог правног добра, јер нападнути није овлашћен да приликом отклањања напада повреди или угрози правно добро трећег лица. У том случају би се радило о крајњој нужди уз испуњење прописаних претпоставки. Оправданост одбране заснива се на постојању одређених услова.

---

¹⁰ Борисав М. Игњатовић, *Нужна одбрана у теорији и пракси*, „Графичар“, Добој, 1967. стр.72.

¹¹ *Ibid.* стр. 81.

4.2.2.1. УСЛОВИ ОДБРАНЕ

„Услови одбране су да је: 1) кроз радњу одбране остварено биће кривичног дела; 2) управљена према неком нападачевом добру; 3) неопходно потребна за одбијање напада.“¹²

1. Уколико би се нападнути одбранио тако да при томе не повреди добро нападача, у том случају не би било остварено биће кривичног дела, па разумљиво да нема потребе за применом института нужне одбране.
2. Одбијање напада треба да је усмерено према неком добру нападача, а не против добра неког другог лица. У зависности од околности у којима се нађе, нападнути може бити принуђен да услед одбијања напада, повреди или угрози добро трећег лица. Међутим, у погледу повређеног добра трећег лица не би се радило о нужној одбрани већ о крајњој нужди, јер се нападнути није налазио у опасности у односу на треће лице. Најважнија вредност јесте живот, па је разумљиво да приликом одбијања напада нападнути употреби сва средства како би се одбранио. Наравно, подразумева се да при одбијању напада како би заштитио свој живот или телесни интегритет, нападнути нема право да угрози живот или телесни интегритет трећег лица. Нападнути може у таквим околностима да употреби добро трећег лица као средство које ће му олакшати или омогућити да одбије напад.
3. „Неопходно потребна је она одбрана којом би се с обзиром на околности конкретног случаја могао ефикасно одбити напад уз најмању повреду нападачевог добра.“¹³ Кад је у питању институт нужне одбране увек постоји сукоб два правна добра. Нападнути је присиљен да чини нужно зло односно оправдано зло са становишта морала, како би заштитио неко своје правно добро. Наравно, поставља се питање да ли је зло неопходно потребно да би се очувало нападнуто добро. Нападачево добро се може повредити онолико колико је то потребно за одбијање напада. Захтева се сразмерност између напада и повреде нападача. Приликом разматрања околности да ли постоји сразмерност између напада и угрожавања или повреде нападачевог добра, узимају се у обзир разне околности. „Те околности су бројне и неисцрпне почев од

---

¹² Зоран Стојановић, Кривично право - општи део, XI издање, Правна књига, 2014. год. стр.148.

¹³ Ibidem.

личности нападача и нападнутог, сразмере у физичкој снази, њихових ранијих односа, места и времена напада, средства којим се напад одбија.“¹⁴

Углавном нападнути није у стању да изабере одговарајући начин одбране и то чини тако како му се у датом тренутку чини неопходним. Пожељно би било да нападнути приликом одбијања напада у што мањој мери угрози или повриједи добро нападача. Интезитет одбране треба да одговара јачини напада. Раније су постојала таква мишљења која су оправдавала непостојање сразмере између нападнутог добра и одбране: „Свакоме је своје право драго и неприкосновено, тако рећи, свето, па ма како малено оно било. Ако би се усвојило начело, да би мање право требало да попусти већем, значило би створити повод највећим међусобним борбама и сукобима грађана о томе: чије је право било мање; и по томе које би требало да се жртвује за љубав туђег већег права.“¹⁵ Подразумева се да заштита правних добара треба да постоји, али не у апсолутном смислу. Најважније добро је живот, који се за разлику од других добара не може конвалидирати. Заштита нападнутог добра не може бити апсолутна односно по „сваку цену“¹⁶. Тако није оправдано лишити живота лице у случају кад оно буде затечено приликом крађе, уколико не угрожава живот или телесни интегритет власника ствари.

Такође, намеће се питање да ли је нужна одбрана допуштена у случају кад је нападач душевно оболело лице, дете или члан породице. Социјално-етички принцип знатно ограничава нужну одбрану кад је у питању напад од стране неурачунљивог лица или лица које није скривило напад. У таквој ситуацији је допуштена нужна одбрана, с тим што би било пожељно уколико то околности случаја допуштају, покушати избећи напад, па чак и побећи. Наиме, бежање под таквим околностима не би представљало кукавичлук, понижење и сл. већ напротив. Међутим, кад је напад неминован, односно не постоји начин да се исти избегне, нужна одбрана ће бити допуштена.

---

¹⁴ Милић Томановић, Нужна одбрана и крајња нужда, Службени гласник СРЈ, 1995, стр.51.

¹⁵ Јован Авакумовић, Теорија казненог права, Београд, 1887.год. стр.274

¹⁶ Борисав М. Игњатовић, Нужна одбрана у теорији и пракси, „Графичар“, Добој, 1967, стр. 90.

4.3. СУДСКЕ ОДЛУКЕ КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА НУЖНУ ОДБРАНУ

Пресуда Врховног суда Србије Кж.852/03 од 22. IX 2004. „Учинилац је поступао у нужној одбрани када је оштећени непозван дошао у кућу оптуженог, па након вербалног сукоба извукао пиштољ и усмерио га у брата оптуженог и пошто је тада оптужени извадио свој пиштољ и усмерио га ка оштећеном замоливши га да заједно одложе оружје, што су и учинили, па када је оштећени из појаса извукао други пиштољ и усмерио га ка оптуженом овај је дохватио свој пиштољ и испалио два пројектила у ноге оштећеном, који је иако погођен и даље стајао и држао пиштољ према оптуженом који је тада ухватио оштећеног за руку у којој је држао пиштољ и када га је овај стегао око врата, дршком пиштоља више пута га ударио по глави док оштећени није клонуо.“

Као што је већ истакнуто у претходном делу, нужна одбрана се састоји од напада и одбране као и одређених услова. У овом случају су испуњени сви услови који се односе на нужну одбрану. Постојао је напад од стране оштећеног и то тако што је усмерио пиштољ у брата оптуженог, при чему је оптужени еквивалентно одговорио на напад. Оптужени је такође уперио пиштољ у оштећеног, али га је и позавао да оружје одложе. Одатле произлази настојање оптуженог да без последица оконча напад. Међутим, опасност и даље траје, јер је оштећени извадио други пиштољ те га усмерио у оптуженог. Тада оптужени пуца оштећеном у ноге. Кад је било речи о неопходности одбране, истакнуто је, између осталог, и то да нападу треба да штеди нападачева добра, и ако је у питању одбрана ватреним оружјем, да најпре пуца у невиталне делове тела. У овом случају оптужени је тако и поступио. Међутим, ни након што је погођен са два хица у ноге, оштећени није одустао од напада, и даље је држао пиштољ усмерен према оптуженом.

Након тога оптужени је ухватио оштећеног за руку у којој је држао пиштољ, али га је оштећени стегао око врата при чему се оптужени одбранио тако што је оштећеног ударао дршком пиштоља по глави. Оштећени је преминуо од тих повреда. Оптужени је поступао у нужној одбрани, јер је неопходно потребном одбраном одбио противправан, истовремени напад. Ово је један од случајева у којем је посебно истакнута упорност и истрајност нападача, те нападути у сличној ситуацији не сме пребрзо закључити да је опасност престала.

Пресуда Врховног суда Србије Кж.1278/03 од 7. X 2003. „Оптужени се не може позвати на нужну одбрану или њено прекорачење када је изазвао сукоб и исценирао напад

оштећених које је усмртио.“ Критичне вечери у ресторану је дошло до вербалне расправе између оптуженог и сведока који га је ударио руком по глави, као и, сада једног од убијених, који га је два до три пута ударио по глави. После тога оптужени напушта ресторан и одлази својој кући и после десет до петнаест минута се враћа у ресторан и позива сведока и обојицу сада убијених да изађу испред ресторана. Оптужени је први изашао из ресторана и ударио песницом сведока, који је изашао за њим, у лице, а потом је извадио нож и истим ударио једног од убијених, а тада је изашао и други убијени који је са леђа ударио рукама по глави оптуженог, који га је тада ножем ударио. Сва тројица – оба убијена и сведок су након што им је оптужени задао ударце пала. Дакле, не постоји право на нужну одбрану у случају ако је нападнути намерно провоцирао напад да би у нужној одбрани нанео повреду или оштећење добара провоцираног лица. Признавање нужне одбране у том случају значило би злоупотребу права на нужну одбрану.

Пресуда Окружног суда у Београду Кж.741/06 од 20. III 2006. „Чињеница да је окривљени ударио оштећеног седам часова пре кривичноправног догађаја не искључује право окривљеног на нужну одбрану, од каснијег нескривљеног и противправног напада од стране оштећеног.“ Окривљени је око 8.30 часова на стоваришту без икаквог разлога и повода песницом ударио у уста оштећеног, услед чега оштећени није задобио никакве повреде, а затим истог дана око 15.30 часова отклањајући од себе истовремени нескривљени и противправан напад, с обзиром на то да га је оштећени ударио у пределу главе и покушао још једном да га удари шипком, након чега је окривљени подметнуо своју руку те га је оштећени ударио у пределу леве руке, а након чега је окривљени левом руком ухватио наведену шипку, а другом руком, песницом, ударио оштећеног у пределу главе и нанео му повреду у виду ишчашења два зуба, чиме би извршио кривично дело лаке телесне повреде.

Суд је оценио да преподневни догађај, када оштећени није задобио телесне повреде није од утицаја на догађај који се десио седам часова након тога, јер је оштећени дошао са шипком у намери да нападне окривљеног и да се разрачуна са њим. У оваквој ситуацији преподневни догађај, који се десио знатно пре кривичноправног догађаја, није од утицаја на право окривљеног на поступање у нужној одбрани.

Пресуда Врховног суда Србије, Кж. 1643/03 од 15.VI 2004. „Када је најпре у кафани настала вербална расправа између оштећеног и његових другова са једне стране и оптуженог и његових другова са друге стране, па се иста настави ван кафане где долази до физичког сукоба између оштећеног и његових другова и другова који су били са оптуженим

да би потом оштећени са својим друговима – тројицом, појурили оптуженог да се физички обрачунају са њим који бежи, али им у бекству показује да има бомбу и да ће је активирати, али га оштећени са друговима сустиже и потом га оштећени песницом удара у главу, и у таквој ситуацији оптужени поново упозорава да ће употребити бомбу али како напад оштећеног и његових другова траје, оптужени је бацио бомбу на коловоз, у таквој ситуацији правилан је закључак првостепеног суда да је оптужени био нападнут, да је једино на тај начин одбијао противправан напад.“

Најпре је у кафани дошло до вербалне расправе између поменутих група те након тога обе групе људи излазе из кафане где се наставља расправа, да би потом оштећени и његови другови физички напали двојицу људи који су били у друштву са оптуженим. Оштећени, са својим друговима, јури оптуженог који бежи испред њих и упозорава их да има бомбу коју ће активирати. Они, га сустижу тако да оштећени удара оптуженог песницом по глави, да би потом оптужени када је видио да га нападају и остала тројица људи из друштва оштећеног, активирао бомбу и бацио је на коловоз, а испред лица која су га напала. Дакле, оптужени је био нападнут, а не нападач, одбијао је противправан напад оштећеног и његових другова и употребио средство након упозорења, које је једино имао код себе и при том је поступао у нужној одбрани.

5. ПРЕКОРАЧЕЊЕ НУЖНЕ ОДБРАНЕ

5.1. ПОЈАМ ПРЕКОРАЧЕЊА НУЖНЕ ОДБРАНЕ

Одредба члана 19. став 3. КЗ односи се на прекорачење нужне одбране. Учинилац који је прекорачио границе нужне одбране може се блаже казнити, а ако је прекорачење учинио услед јаке раздражености или препасти изазване нападом, може се и ослободити од казне. Прекорачење нужне одбране или ткз. ексцес нужне одбране постоји само онда када су остварени сви услови одбране и напада. То значи да је напад понашање човека, уперен против неког правом заштићеног добра, противправан, истовремен и стваран. То су услови који се односе на напад. Кад су у питању услови који се односе на одбрану, потребно је да су остварени сви услови „осим онога који захтева да је одбрана била неопходно потребна.“¹⁷

У теорији кривичног права разликују се ткз. интезивни и екстензивни ексцес нужне одбране. Интезивни ексцес нужне одбране постоји када нападнути прекорачи границе неопходно потребне одбране, односно кад не постоји сразмерност између интезитета одбране и интезитета напада. Екстензивни ексцес постоји онда када напад престане.

Основ за ублажавање или ослобођење од казне може бити само интезивни ексцес. У томе се и разликују интезивни и екстензивни ексцес, јер кад је реч о екстензивном ексцесу ту не само да не постоји нужна одбрана, него нема ни њеног прекорачења.¹⁸ Такав став заузима и судска пракса. Неопходно потребна одбрана представља обим, границу у оквиру које нападнути треба да поступа како би постојала сразмерност између његове одбране и напада. Прекорачењем тог обима при одбијању противправног напада, нападнути прекорачује границе нужне одбране. Од тог тренутка нападач има право на нужну одбрану у односу на радњу која се врши у прекорачењу нужне одбране.

Применом језичког тумачења законског текста који се односи на прекорачење нужне одбране, не види се који је то тренутак до којег постоји неопходност одбране. То је фактичко питање, које суд цени у сваком појединачном случају. „Теорија је у могућности да каже само толико, да прекорачење границе нужне одбране наступа само онда ако је

---

¹⁷ Зоран Стојановић, Кривично право - општи део, Правна књига, Београд, 2014, стр. 152.

¹⁸ Ibidem.

нападнути угрозио односно повредио нападачево добро, а да то није било неопходно потребно.¹⁹ Према томе, нападнути који је приликом одбијања напада прекорачио границе нужне одбране, постаје кривично одговоран.

5.2. РАЗДРАЖЕНОСТ И ПРЕПАСТ КАО АФЕКТИВНА СТАЊА

У случају прекорачења нужне одбране, учинилац се може блаже казнити, а ако је то прекорачење последица јаке раздражености или страха онда се може и ослободити казне. Емоционална стања као што су раздраженост, страх, препаст су од посебног значаја у кривичном праву. „Афект је интезивно краткотрајно стање осећања праћено телесним манифестацијама. Тако у афекту страха у једном тренутку настаје укоченост мускулатуре, а затим следи интезивна моторна активност усмерена на одбрану или напад“.²⁰

Раздраженост и препаст учиниоца су два алтернативна основа ослобођења од казне односно основи ублажавања казне, само ако су проузроковани нападом. Афекти као што су раздраженост и препаст не искључују кривичну одговорност учиниоца. Према томе јако раздражено стање и препаст су правне категорије те је неопходно имати знање о тим психичким стањима. „Јака раздраженост се манифестује као несталност и недоследност у понашању праћена бурним афективним реакцијама.“²¹ Раздраженост као патолошки афект гнева, је изазвана осећањем нанесеног зла или предстојећег зла које прети нападнутом. Код нападнute особе прво долази до напетости или узбуђења као резултата осећања неправде услед нанесеног зла. Напетост расте, а потом најчешће долази до наглог пражњења. То су таква стања која резултирају наглим, импулсивним покретима. Одбрамбени нагон је „изузетно афективно стање“²² које се испољава у виду раздражености или препасти. Интезитет одбране ће у таквој ситуацији зависити од личних својстава нападнутог, средстава којима се напада и брани као и околности у којима се напад врши. Код прекорачења нужне одбране услед раздражености или препасти, интезитет одбране превазилази неопходно потребну одбрану. Реакција нападнутог је нагонска, инстинктивна.

---

¹⁹ Борисав М. Игњатовић, *Нужна одбрана у теорији и пракси*, „Графичар“, Добој, 1967, стр. 99.

²⁰ Др Ратко Р. Ковачевић, *Форензичка психијатрија*, Правни факултет у Бањој Луци, 2000, стр. 59.

²¹ Ibid. стр, 65.

²² Б. Игњатовић, *op.cit.* стр. 101.

Међутим, интезитет таквог афективног стања је индивидуалан, јер се сужење свести различито испољава код појединаца.

Наиме, сужење свести ће свакако бити израженије код пијаних лица, лица под утицајем наркотика, епилептоидних, шизоидних и других психопатских личности. „Страх је интезивно и краткотрајно осећање напетости које настаје услед постојеће или предстојеће опасности по интегритет личности“.²³ Интезитет страха условљен је степеном опасности која предстоји или постоји. У зависности од интезитета страха односно препасти, долази до сужења свести које може да доведе до потпуне неурачунљивости.

С обзиром на то како се одвија опасна ситуација, одвијаће се и одбијање напада. Уколико се опасност повећава, то ће и страх постати интезивнији и прећи ће у ужасавање. Дакле, страх као афект значајно умањује резонување у одређеној ситуацији, контрола поступака је знатно онемогућена услед страха и узбуђености. У сваком случају неопходно је прибавити и експертизу вештака психијатра о психичом стању оптуженог у време извршења кривичног дела са освртом на његове психичке особине из ранијег периода.

Препаст (престрављеност, пренераженост, престрашеност) је патолошки афект страха. Тај страх је веома јаког интезитета и проузочкован је изненадним нападом на правно добро. Код учиниоца такво стање може довести до потпуне неурачунљивости. Нападнути је у том тренутку затечен на мах и делује афективним покретима. „Афекти као посебна емоционална стања утичу на остале психичке функције, а самим тим и на целокупно понашање човека. Имају изузетан криминогени значај. У делима против живота и тела афекти обликују предделиктну ситуацију, а затим непосредно утичу на ток и исход самог деликта. То је посебно евидентно код два кривична дела: убиства на мах и убиства прекорачењем граница нужне одбране. Код убиства прекорачењем граница нужне одбране основни покретач хомицидалне активности је афект страха за који КЗ резервише термин препаст.

Међутим, вештак психијатар не сме да употреби овај термин јер би опет сугерисао квалификацију дела. Задатак вештака је да опише афект страха као и његов стварни утицај на предузете хомицидалне радње. Из таквог описа суд ће лако закључити да ли се и конкретно радило о препасти.“²⁴

---

²³ Др Ратко Р. Ковачевић, Форензичка психијатрија, Правни факултет у Бањој Луци, 2000, стр. 60.

²⁴ Ibid. стр. 66.

Прекорачење нужне одбране може бити учињено са умишљајем и из нехата, тако да ће учинилац одговарати за дело учињено са умишљајем, док за дело учињено из нехата само ако закон одређује да ће се казнити за то дело. Умишљај је углавном мотивисан осветом нападнутог. Учиниолац поступа из нехата углавном у стању раздражености, битно смањене урачунљивости. Међутим, разлог због којег је дошло до нехатног прекорачења граница нужне одбране је осетљиво питање којем суд треба веома опрезно приступити. О прекорачењу граница нужне одбране може се говорити само уколико је допуштена и сама нужна одбрана, односно, када постоји потреба за одбијањем противправног напада. Дакле, потребно је да нападнути делује онда када је то нужно, у супротном долази до прекорачења нужне одбране, јер нападнути од тог тренутка постаје нападач, поступа противправно те чини кривично дело. „Прекорачење је одступање од неопходно потребне одбране по употребљеном средству, њеном интензитету, тренутку пружања и времену трајања“.

5.3. СУДСКЕ ОДЛУКЕ КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА ПРЕКОРАЧЕЊЕ НУЖНЕ ОДБРАНЕ

Пресуда Врховног суда Србије Кж. 1931/03 од 23. XI 2004. „Прекорачње граница нужне одбране постоји ако се за време трајања противправног напада тај напад одбија на начин који, с обзиром на околности под којима се напад врши и средство под којима се напад врши није неопходан.“ Критичног дана оптужени је по изласку из стана био физички нападнут од стране оштећеног ударцима по глави и телу. Оптужени се без узвраћања удараца вратио у двориште. Оштећени који је и даље био у дворишту опет је почео да удара оптуженог рукама по глави и телу и поред упозорења оптуженог да има пиштољ. Оштећени није престао да га удара, па је оптужени одбијајући од себе истовремени противправни напад пуцао у оштећеног погодивши га у главу и наневши му повреде од којих је наступила смрт. Оптужени је био противправно нападнут, тај напад није скривио и исти је одбијао истовремено док је трајао противправан напад. Међутим, оптужени је одбијајући истовремени противправни напад употребио несразмерно средство - пиштољ за одбијање истог.

Пресуда Врховног суда Хрватске Икж бр. 311/91 „Прекорачила је границе нужне одбране и стога извршила кривично дјело убојства у покушају (чл.35. ст. 1. КЗХ у вези с чл. 19. ст. 1. и чл. 9. ст. 3. КЗЈ). Оптуженица која је након препирке с мужем, који је био у пијаном стању, који је пошао према њој с уздигнутом руком да је удари, зграбила кухињски нож са стола и убола га у трбух, па кад је он након тога поново кренуо према њој, у страху да јој не одузме нож, убола га још једном у лијеву страну грудног коша, а у току даљег сукоба убола га још и у десну надлактицу, лијеву страну пазуха и стражњу страну десне надколјенице, нанијевши му тако тешке тјелесне повреде опасне по живот и три лаке тјелесне повреде. У питању је био један од уобичајених напада оштећеника на оптуженицу.“²⁵

С обзиром на то да је ово био један од уобичајених напада оштећеника, оптужена је, као и у пређашним ситуацијама могла одбити напад и одбраном мањег интензитета, а не да оштећеном задаје пет убода ножем. Овакво поступање оптужене је последица кумулације честих физичких насртаја од стране њеног мужа алкохоличара. Међутим, то не оправдава такав поступак оптужене, а посебно не оправдава пет задатих убода ножем, чиме је прекорачила границе нужне одбране.

---

²⁵ Мр Илија Зиндовић, Кривично право у судској пракси, Издавач „Литопапир“, Чачак, 1994, стр. 67.

6. ПУТАТИВНА НУЖНА ОДБРАНА

6.1. ПОЈАМ ПУТАТИВНЕ НУЖНЕ ОДБРАНЕ

„Учинилац тј. нападнути, услед разних могућих околности, које се у пракси дешавају, може у датом тренутку да сматра да га неко напада, па да тај напад одбије повредом нападачева правна добра, иако фактички напада нема.“ Дакле, у таквој ситуацији објективно не постоји напад, нападнути се налази у заблуди у погледу постојања и трајања напада. Путативна нужна одбрана представља погрешну, уображену представу учиниоца о томе да постоји напад. Случај путативне нужне одбране решава се преко института стварне заблуде. Одредба КЗ-а која се односи на стварну заблуду гласи: Није кривично одговоран учинилац који у време кривичног дела није био свестан неког његовог законом одређеног обележја или који је погрешно сматрао да постоје околности према којима би, да су оне стварно постојале, то дело било дозвољено. Ако је учинилац био у заблуди услед нехата, кривично је одговоран за кривично дело учињено из нехата када закон и за такво дело одређује кривичну одговорност. Стварна заблуда је, дакле, она која се односи на стварне околности кривичног дела. Она је основ за искључење кривичне одговорности, односно постојање умишљаја.

Међутим, заблуда не искључује постојање нехата. У случају када је погрешна представа резултат непажње учиниоца, он је кривично одговоран за дело учињено из нехата, када закон и за такво дело одређује кривичну одговорност.

6.2. ПРИМЕР КОЈИ СЕ ОДНОСИ НА ПУТАТИВНУ НУЖНУ ОДБРАНУ

„Критиче вечери оптуженог туче група људи, он се налази на земљи и под дејством је алкохола. Из налаза и мишљења вештака неуропсихијатра види се да је оптужени био у средњем степену пијанстава, а емотивно стање оптуженог је представљало комбинацију раздражења, али не јаког, те страха, али не и препаст. Урачунљивост му је била смањена, али не до степена битног. Критичном приликом оптуженог нико није бранио, нити је он то очекивао. Задобио је телесне повреде. Оштећени се налазио у групи младића која је напала,

а потом тукла оптуженог, па околности случаја указују да је оптужени, реално посматрано, имао погрешну представу да је и оштећени један од нападача који су га критичном приликом тукли. Пошто није имао ниједно друго средство на располагању за одбрану, нити начин да се одбрани од напада више лица, употребио је нож. Тада оптужени удара ножем оштећеног.“ Дакле, у овом случају оптужени се налазио у стварној заблуди, и то прецизније у неотклоњивој стварној заблуди, јер код њега као што произлази из налаза и мишљења вештака неуропсихијатра није постојала могућност да има тачну представу, нити је могао бити свестан околности која би, да је постојала, искључила постојање кривичног дела.

ЗАКЉУЧАК

Често се колоквијално каже за онога ко је поступао у нужној одбрани да „није крив“. Међутим, нужна одбрана није основ који искључује кривицу, већ противправност. Институт нужне одбране је због тога један од најзначајнијих института кривичног права, јер искључењем противправности искључује постојање кривичног дела па самим тим и казну. Такође, треба разликовати појам самоодбране, који се колоквијално користи, од појма нужне одбране. Појам нужне одбране је шири и осим одбијања противправног напада од себе обухвата и одбијање противправног напада од другог (тзв. нужна помоћ).

Неинкорпорисаност нужне одбране у кривично законодавство би довело до значајних проблема, али оно што је свакако најзначајније, довело би до победе неправда. Нужна одбрана има утилитаристички карактер, јер инкорпорисање нужне одбране у кривично законодавство, и њена примена кад су за то испуњени услови, је друштвено корисно и има заштитну функцију како за нападнутог тако и за најважније друштвене вредности, јер држава није увек у могућности да благовремено реагује кад је одређено правно добро угрожено или повријеђено. Појединац који поступа у нужној одбрани, ступајући у одбрану неког свог правног добра, брани и правни поредак који је посредно нападнут.

ЛИТЕРАТУРА

1. Авакумовић, Ј., Теорија казненог права, Београд, 1887.
2. Зиндовић И. и Драгутиновић О., Кривично право у судској пракси, Литопапир, Чачак, 1994.
3. Игњатовић, Б., Нужна одбрана у теорији и пракси, Графичар, Добој, 1967.
4. Избор судске праксе, Научни, стручни и информативни часопис, Глосаријум, Београд, 2001-2006.
5. Казнени закон, Народне новине, Хрватска, број. 125/11, 144/12
6. Ковачевић Р., Форензичка психијатрија, Правни факултет у Бањој Луци, 2000.
7. Ковачевић С., Законик Стефана Душана цара српског, Лирика, Београд, 2004.
8. Коментар кривичног закона СФРЈ, Савремена администрација, Београд, 1977.
9. Коментар општег дела кривичног законика, Архив за правне и друштвене науке, Београд, 1948.
10. Кривични закон БиХ, Службени гласник Босне и Херцеговине, број . 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14
11. Кривични законик Републике Србије, Службени гласник РС број . 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14
12. Кривични законик Црне Горе, Службени лист РЦГ број . 70/2003, 13/2004, 47/2006 и Службени лист ЦГ број . 40/2008, 25/2010, 32/2011, 40/2013, 56/2013
13. Роксин К., Злостављање у правној држави - случај Дашнер у Немачкој, Институт за упоредно право, Београд, 2008.
14. Стојановић З., Кривично право - општи део, XI издање, Правна књига, Београд, 2014.
15. Томановић М., Нужна одбрана и крајња нужда, Службени лист СРЈ, Београд, 1995.
16. Хобс Т., Левијатан, (превод Др Михаила Ђурића), Београд, 1961.
17. Хорват М., Римско право, X издање, Школска књига, Загреб, 1980.